

**Ankara
Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Adalet MYO
HBYS Programı
Yargı Örgütü
Dersleri**

***YARGI ORGANLARININ İŞLEVİ,
NİTELİKLERİ VE YARGILAMAYA
EGEMEN OLAN İLKELER***

YARGI ORGANLARININ NİTELİKLERİ

Yargı organlarının nitelikleri

- Yargı işlevi, devletin diğer temel işlevlerini oluşturan yasama ve yürütme işlevlerinden, tümüyle ayrı ve özel bir konumdadır.
- Yargı işlevi, *niteliği gereği kendisinden bekleneni gerçekleştirebilmek için yasama ve yürütme işlevlerinin bütünüyle dışında kalmak zorundadır.* Ancak bu şekilde, devletin hukuk devleti olması ve hukukun üstünlüğü ilkesinin gerçekleştirilmesi sağlanabilir.
- İşte, Anayasamız uyarınca yargı organlarının temel niteliklerini mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile hâkimlik teminatı olarak belirtmek mümkündür.

Mahkemelerin Bağımsızlığı-1

- *“IX. Yargı yetkisi (1)*
- **Madde 9 – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.**
- *(1) 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, bu maddede yer alan “bağımsız” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve tarafsız” ibaresi eklenmiştir.*

Mahkemelerin Bağımsızlığı-2

- **A. Mahkemelerin bağımsızlığı**
- **Madde 138 – Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler.**
- **Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.**
- **Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.**
- **Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.**

Mahkemelerin Bağımsızlığı-3

- Anayasa'nın bu iki maddesinde belirtilen gereklerin toplamına **mahkeme ve yargıç bağımsızlığı** adı verilir. Mahkemelerin bağımsızlığı ile yargıçların bağımsızlığı deyimleri eş anlamlı deyimlerdir. Çoğu kez biri diğerinin yerine kullanılır.
- Yargının temel bir niteliğine karşı gelen bu esas uyarınca **yargı yetkisini kullanırken organ, makam, merci, kişi veya kuruluşun mahkemelere yargı ile ilgili görevlerini yerine getirirken hiçbir emir ve talimat verememesi, tavsiye ve telkinde bulunamaması, yönlendirme yapamaması** gerekir.

Mahkemelerin Bağımsızlığı-4

- “Hâkimlerin bağımsızlığı, kararlarını verirken hür olmaları, hiçbir dış baskı ve tesir altında bulunmamaları demektir. Baskı yapılması kadar, yapılabilmesi ihtimali de hâkimlerin bağımsızlığını zedeler”
- Hâkimler, hem yasama, yürütme ve yargı organları, hem de içinde yaşadığı çevreye ve kendilerine karşı bağımsız olmalıdırlar.
- Hâkimlerin bağımsızlığını beşe ayrılarak incelenebilir:
- A. YASAMA ORGANINA KARŞI BAĞIMSIZLIK
- B. YÜRÜTME ORGANINA KARŞI BAĞIMSIZLIK
- C. YARGI ORGANINA KARŞI BAĞIMSIZLIK
- D. ÇEVREYE KARŞI BAĞIMSIZLIK
- E. KENDISINE KARŞI BAĞIMSIZLIK
- Bir hâkimin kararını verirken hür olabilmesi için sadece yasama, yürütme ve yargı organlarına karşı bağımsız olması yetmez, aynı zamanda bir birey olarak içinde yaşadığı “çevreye” ve kendi egosu ve önyargılarına karşı da bağımsız olması gerekir. Zira hâkimin karar verme özgürlüğünü bu hususlar dahi etkileyebilir.

Mahkemelerin Tarafsızlığı-1

- Dürüst (adil) yargılanma hakkı; İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile Anayasanın 36, 37, 38. maddelerinde güvence altına alınmıştır. Bu hakkın tamamlayıcı unsurları Anayasa m.2, 36, 38, 138, 140, 141 ve 142'de yer almaktadır.
- Adil yargılanma hakkı yargılamanın “yasayla kurulmuş bağımsız ve **tarafsız bir mahkemede**” yapılmasını öngörür.
- Hakim, bağımsız ve tarafsız olmalıdır. Tarafsızlık, **taraf tutmama ve yansız kalma** anlamını taşır. Hakimin tarafsızlığı; “**tarafsız karar vermesi**” kadar, “**tarafsız görünmesi**” ile de ilgilidir.
- **Yargılanan kişiler, tarafsız ve bağımsız mahkemede yargılandıklarını hissetmeli, dürüst yargılandıklarına ilişkin tereddüde düşmemelidir.**
- Tarafsızlığından şüphe edilen ve somut gerekçe gösterilen hakimin yargılamadan çekilmesi gerekir.

Mahkemelerin Tarafsızlığı-2

- Hakim; dava ile ilgili görüşünü önceden beyan edemez, yargılama faaliyeti sırasında dilediği gibi hareket edemez, usul kurallarına bağlı kalır, tarafların hak ve hürriyetlerini Anayasa ve kanunlara uygun olmak kaydıyla eşit şekilde gözetir.
- **Hakim; duruşma salonunda ve yargılama faaliyeti sırasında, yargılanan kişiye karşı tarafsızlığına hanel getirebilecek bir tavır, tutum ve davranış sergilememelidir.** Bu husus, adil yargılanma hakkının bir gereğidir.
- **Hakimlik görevi sırasında bireysel tüm sebep ve etkenlerden bağımsız olarak “millet” adına karar verilmelidir.** Bu dürüst yargılanma hakkının teminatlarından birisidir.
- Mahkemelerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı **hem şekil hem de esas itibariyle tarafsız ve bağımsız yargılama yapılması, dürüst yargılanma hakkına gölge düşürebilecek her türlü tutum, söz ve davranışlardan kaçınılmasını** gerektirir.
- **Hakimler; duruşma salonuna girdiğinde, özel hayatlarındaki kimliklerinden sıyrılıp, şahsi görüşlerinden arınmalı, bu görüşlerini duruşma salonunda bulunanlara ve en önemlisi de dava taraflarına yansıtmamalıdır.** Yargılanan kişi duruşma salonuna girdiğinde, yargı mensubunun tutum ve davranışlarından dolayı yargılamanın dürüstlüğünden şüpheye düşmemeli, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargıldığından emin olabilmelidir.
- Hakimlik mesleği, yargılanan kişilerin dürüst yargılanma hakkını, her olgudan, kendi hak ve özgürlüklerinden dahi üstün tutulmasını gerekli kılar.

Hâkimlik Teminatı-1

- Hâkimlerin bağımsızlığı ilkesinin tanınması, hâkimlere emir ve talimat verilemeyeceğinin, genelge gönderilemeyeceğinin; tavsiye ve telkinde bulunulamayacağına Anayasada belirtilmesi, hâkimlerin gerçekten de bağımsız olduğu anlamına her zaman gelmeyebilir. Hâkimlere emir ve talimat verememekle birlikte eğer hâkimlerin tayin ve terfileri, görevden alınmaları, maaşları, vs. yürütme organının takdirine bağlı ise hâkimlerin bağımsızlığı sözde kalır. Hâkimlerin bağımsızlığı ilkesinin sözde kalmaması için hâkimlik teminatı müessesesi getirilerek, Hâkimler birtakım güvencelere kavuşturulmuştur. Bunlar sayesinde hâkimler kendi meslek ve varlıklarını tehlikeye atmaksızın görevlerini yapabilirler.
- Hâkimlik teminatı, **hâkimlerin bağımsızlığını tam olarak gerçekleştirebilmek için, her türlü maddî ve manevî baskıdan uzak olarak, huzur ve sükun içinde görev yapabilmeleri için hâkimlere tanınan kişisel güvenceler** olarak tanımlanabilir.
- Hakimlik teminatı , **bir dava açılmak suretiyle huzura getirilen uyuşmazlıkların adalet, yasalar ve vicdani kanaat uyarınca hüküm vermek suretiyle çözüme kavuşturulması için yargılama yapıp hüküm verecek hakimlerin bağımsızlık ile tarafsızlıklarını sağlamak üzere oluşturulan bir kurumsal mekanizmadır.**

Hâkimlik Teminatı-2

- *Hâkimlik teminatı AY m. 139'da düzenlenmiştir.*
- *B. Hakimlik ve savcılık teminatı*
- **Madde 139** – Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.
- Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

Hâkimlik Teminatı-3

- Hâkimlik teminatını düzenleyen AY m. 139'da uyarınca görevlerini her türlü maddî ve manevî baskıdan uzak olarak, huzur ve sükûn içinde yerine getirebilmeleri için hâkimlerin, her şeyden önce, görevden atılma, işsiz kalma, parasız kalma ve yerinin değiştirilmesi korkusu içinde bulunmamaları gerekir. Görevden atılabileceğinden, işsiz kalabileceğinden korkan, maaşsız bırakılabileceğinden endişe duyan, görev yaptığı güzel bir şehirden kötü bir yere naklen atanabileceğinden çekinen bir hâkimin kendisini bağımsız hissetmesi ve dolayısıyla bu yetkilere sahip kişi ve makamlardan etkilenmemesi mümkün değildir. İşte bu nedenle hâkimlik teminatı minimum şu üç unsuru içermelidir:
  - **1. Azledilmeme Teminatı**
  - **2. Emekliye Sevk Edilmeme Teminatı**
  - **3. Malî Teminat (Aylık ve Ödeneklerinden Yoksun Kılınamama Teminatı)**

Hâkimlik Teminatı-4

- *Hâkimlik teminatını sağlamak için AY'da Hakimler ve Savcılar Kurulu kurulmuştur.*
- *Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulup ve görev yapan bu kurul adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapmak gibi hâkim ve savcılarının bütün özlük işleri hakkında karar vermekle yetkilidir.*
- *Hâkimler ve Savcılar Kurulu mahkemelerin bağımsızlığı ilkesini ve hâkimlik teminatını gerçekleştirip güvenceye kavuşturur.*

HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU

III. Hakimler ve Savcılar Kurulu

Madde 159

- Hâkimler ve Savcılar Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu onüç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır.
- Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabîi üyesidir. Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcılar arasında, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasında Cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasında seçilen üyelere, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç aday, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasında, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

III. Hakimler ve Savcılar Kurulu

Madde 159

- Üyeler dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir.
- Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki otuz gün içinde yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden otuz gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır.
- Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.
- Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.
- Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

III. Hakimler ve Savcılar Kurulu

Madde 159

- Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun ve diğ er mevzuata (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yap ı yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç i leyip i lemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu Başkanının oluru ile Kurul m fetti lerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.
- Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.
- Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği    aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.
- Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet m fetti lerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan i  denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.
- Kurul  yelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliėin kurulu  ve görevleri kanunla düzenlenir.

Genel olarak HSK

- Hâkimler ve Savcılar Kurulu, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarının bütün özlük işleri hakkında karar verme yetkisine sahip anayasal bir kurum ve özerk bir yargısal kurul olup bu kurul mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.
- HSK yapısal planda mahkemelerin bağımsızlığı ilkesini gerçekleştirip güvenceye kavuşturması açısından büyük önemi haizdir.
- HSK adil yargıyı tesis etmek üzere, hâkimler ve savcılarla ilgili işlemleri, hukukun üstünlüğü, mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile hâkimlik ve savcılık teminatı esaslarına göre yerine getirir.
- HSK, adil, bağımsız, tarafsız, güvenilir ve etkin yargının teminatıdır.

Kurumsal olarak HSK

- Hâkimler ve Savcılar Kurulu onüç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır.
- Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır.
- Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabîi üyesidir.
- Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından Cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir.
- HSK'nın Genel Sekreterlik ve Teftiş Kurulu olmak üzere iki hizmet birimi bulunmaktadır. Kurulun sekreteryaya hizmetleri Genel Sekreterlik tarafından yerine getirilmektedir. Teftiş Kurulu, Başkanın gözetiminde Kurul adına görev yapmaktadır. Genel Sekreterlik ve Teftiş Kurulu bürolar şeklinde teşkilatlanmıştır.

•

•

Ders sonu

